

Б.Қ. Әбдігұлова¹

*¹ Абай атындағы қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
«Әлем тарихы кафедрасы», п.ғ.д., профессор
Алматы қ., Қазақстан*

ЖАҢАРТЫЛҒАН ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША «ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ» МЕН «ДҮНИЕЖҮЗІ ТАРИХЫ» ПӘНДЕРІН ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Мақалада еліміздің мектептерінде тарихи пәндерді жаңа оқу бағдарламасымен оқыту, оқытуға қойылатын жаңа міндеттер мен талаптар, әдіс-тәсілдер қарастырылады. «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» пәндерін оқытудың басты мақсаты оқушылардың бойында «тарихи тұрғыдан ойлау» дағдысын қалыптастыруға мүмкіндік беретін белсенді әдіс-тәсілдерді қолданудың қажеттілігі сипатталады.

Жаңартылған тарихи білім беру үдерісінде оқушыларды елжандылыққа баулу, тарихи тұлғалардың өнегелі өмірі мен қызметін дәріштеуге бағдарлау арқылы әлеуметтік белсенді, шығармашыл тұлғаны қалыптастыруға назар аударылған.

Түйін сөздер: рухани жаңғыру, білім беру реформасы, бәсекеге қабілеттілік, білім – құндылық, жүйе, үрдіс, нәтиже, жаңартылған білім мазмұнының моделі, тарих пәнінің оқу-әдістемелік кешені.

Абдугулова Б.К.¹

*¹д.п.н., профессор, Институт Истории и право при КазНПУ им. Абая, г. Алматы,
Казахстан*

ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ «ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА» И «ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ» ПО ОБНОВЛЕННОЙ ПРОГРАММЕ

Аннотация

В статье рассматриваются актуальные вопросы обучения в школах по обновленной программе исторических предметов, его цели, задачи, требования, методы и приемы. На примере обучения «Истории Казахстана» и «Всемирной истории» рассмотрены применение интерактивных методов и формы организации учебного процесса. В статье представлен краткий анализ ситуации, сложившейся в исторической науке и проблем преподавания истории Казахстана и «Всемирной истории» по обновленной программе в целом. Представлены методологические подходы в процессе преподавания. Также обозначены основные задачи по улучшению качества исторического образования.

Ключевые слова: реформа в образовании, конкурентоспособность, качественное образование, образование – ценность, система, процесс, результат, модель обновленного содержания образования, учебно-методический комплекс по истории.

Abdugulova B.K.¹

¹d.p.s., professor of the Institute of History and Law at Abai KazNPU, Almaty, Kazakhstan

THE ISSUES OF TRAINING "HISTORY OF KAZAKHSTAN" AND "WORLD HISTORY" ON THE UPDATED PROGRAM

Abstract

The article addresses relevant issues of teaching in schools of historical subjects on the updated program, its goals, objectives, requirements, methods and techniques. The application of interactive methods and methods of organizing the educational process are considered at the example of teaching "History of Kazakhstan" and "World History". The article presents a brief analysis of the situation in historical science and the problems of teaching the history of Kazakhstan and "world history" on the updated program as a whole. Methodological approaches in the teaching process are presented. The main tasks for improving the quality of historical education are also outlined.

Key words: education reform, competitiveness, high-quality education, education is a value, system, process, result, model of the updated content of education, academic and methodological complex on history.

Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік берудің маңызды құралдардың бірі сапалы білімге қол жеткізу.

XXI ғасырда білімге деген жаңа көзқарас тұрғысынан оның сапасы да жаңаша сипатталуда. Білім – құндылық, жүйе, үрдіс, нәтиже ретінде төрт жақты сипаты біртұтас қарастырылады. Әлемдік білім беру кеңістігінде өркениетті елдерде білім беру ісі нәтижеге бағытталған білім (НББ) үлгісі болып табылады.

Қазақстанның Үшінші жаңғыруы жағдайында: «Біздің міндетіміз – білім беруді экономикалық өсу-дің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру. Оқыту бағдарламаларын сын тұрғысынан ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау қажет» [1].

Білім беру жүйесіндегі күрделі мәселе-білім мазмұнын өзгерту, жаңартылған білім мазмұнының моделін жасау, білім сапасын арттыру тетіктері мен формаларын жетілдіруге бағытталған. Бұның өзі қазіргі қоғам талаптарына сәйкес жаңа мазмұндағы оқулықтар мен оқу-әдістемелік құралдарды әзірлеуді, мұғалімдерді даярлау мазмұнын өзгертуді, орта мектепті әдіснамалық және мазмұндық тұрғыдан қайта құруды көздейді.

Бүгінгі таңдағы өзекті мәселенің бірі-еліміздің білім үлгісі ұлттық идеяға, ұлттық құндылықтарға негізделіп, ұлт мүддесіне басымдылық беру арқылы дамытылуы көзделген. Ұлттық тарихты білу және оны қадірлеу Отанға деген сүйіспеншіліктің негізі. Тарих - халықтың бүгінгі мен келешегін айқындайтын маңызды көрсеткіш. Тарих пәні жастарды халқын, жерін сүйеді, ұлттық мақтанышты тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады. Тарихи білім жастарды ерлікке, адамгершілікке, қажырлылыққа тәрбиелеуде таным-дық-тәрбиелік орны ерекше.

Ұлтының ұрпақ тәрбиесіндегі даналығын, мәдени-рухани құндылықтарын жастарға сіңіруде экономикалық жағынан тұрақты даму жолына түскен Жапония, Финляндия, Швеция сияқты елдердің тарихи тәжірибелері осының дәлелі.

Тарихи тұлғалардың елжандылық, адамгершілік қасиеттерін қастерлеу, өнегелі істерін жастарға үлгі - өнеге ретінде ұсынудың тәрбиелік мәні зор. Ғұлама ғалымдар мен ойшылдардың бізге қалдырған тәрбие-лік ой-парасат мұрасы өте мол. Бүгінгі жастар ұлтымыздың ұрпақ тәрбиесіндегі даналығынан, тарихи- мәдени мұраларынан, асыл дәстүрлерін бойын дарытса, ізгілікті азамат болып ержетіп, өмірден өз орнын табары хақ.

Дара тұлғалардың ғибратты өмірін дәріптеу, бүгінгі жас ұрпаққа оның ерлік ісін үлгі - өнеге ету халықтың қамын ойлайтын жастарды тәрбиелеуде тарих пәнін мектепте оқып үйренудің маңызы зор.

Білім беру жүйесіндегі реформалар мектептегі қоғамдық пәндердің мазмұны мен оқыту әдістері және бағалау тәсілдеріне елеулі өзгерістер әкелді.

Тәуелсіздік жағдайында тарих пәнінің стандартына сәйкес Дүние жүзі тарихы мен Қазақстан тарихы-ның 5-11 сыныптарға арналған жаңа бағдарлама, жаңа буын оқулықтары мен оқу-әдістемелік кешендері дайындалды.

Қазір елімізде 10-11 сыныптарда бейінді оқытуға көшу іске асырылуға байланысты қоғамдық-гуманитарлық және математикалық-жаратылыстану бағытындағы білім

бағдарламалары енгізілген.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңында»: «Жалпы білім беретін оқу бағдарламалары жеке адамның жалпы мәдениетін қалыптастырудың, жеке адамды қоғамдағы өмірге бейімдеудің міндеттерін шешуге, кәсіпті, мамандықты саналы түрде таңдау мен меңгеру үшін негіз жасауға бағытталған» деп атап көрсетілген [2].

Оқу бағдарламаларында білім мазмұны мен құрылымы сипатталады, түсінік хат жазылады, тарих мәнін оқытудың мақсаты мен міндеттері, оқушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар, білік-тілігі, оқу біліктерін тәжірибеде қолдану анықталады, әр тараулар мен тақырыптарды оқуға бөлінетін сағат саны, т.б. белгіленеді.

«Қазақстан тарихы» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстан Респуб-ликасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес дайындалған [3].

«Қазақстан тарихы» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында: «Оқу пәнінің мақсаты - отандық тарихтың негізгі оқиғалары мен процестерін оқыту негізінде тарихи санаға, азамат-тылық пен отансүйгіштік қасиеттерге ие, тарихи білім мен дағдыларды оқу және қоғамдық іс-әрекеттерде тиімді және шығармашылықпен қолдана алатын тұлға қалыптастыру.

5. Оқу пәнінің міндеттері:

1) Қазақстан аумағындағы қоғамның әртүрлі тарихи кезеңдеріндегі этникалық, әлеуметтік, экономикалық, саяси және мәдени дамуының негізгі мәселелері бойынша білім қалыптастыру;

2) тарихи қалыптасқан мәдени, ұлттық дәстүр, әлеуметтік және адамгершілік нормаларды білім алушылардың түсінуі негізінде оларда азаматтылық пен қазақстандық бірегейлікті, дүниетанымдық ұстанымдарды тәрбиелеу;

3) әлемдік тарихи процестегі Қазақстанның орны мен рөлі туралы жалпы тұтас түсінік қалыптастыру;

4) тарихи оқиғалар, құбылыстарды тарихи заңдылықтарды ескере отырып зерттеу, оқиғалар мен тұлға-ларға қатысты пікірлер мен берілген бағаларды салыстыру және сыни тұрғыдан талдау дағдыларын дамыту, өткен кезең мен қазіргі уақытқа қатысты пікірталастық мәселелерге өзіндік көзқарасты қалыптастыру;

5) өлке тарихын зерделеу, өлкетанулық зерттеу жұмыстарын жүргізу дағдыларын дамыту;

6) әртүрлі тарихи деректермен жұмыс істеу, тарихи ақпаратты іздеу және жүйелеу дағдыларын дамыту;

7) әртүрлі деректерді қолдана отырып жобалық жұмыс және тарихи реконструкция дағдыларын дамыту;

8) қазіргі кездегі саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени процестерді түсіну үшін тарихи білімдерін қолдана білу дағдыларын қалыптастыру;

9) коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру, оның ішінде, өз ойын ауызша және жазбаша түрде анық білдіру, командада жұмыс істей алу, түрлі деректерден алынған ақпараттарды қолдану» деп атап көрсетілген [3].

««Дүниежүзі тарихы» пәндерін оқытудың басты мақсаты оқушылардың бойында «тарихи тұрғыдан ойлау» дағдысын қалыптастыруға мүмкіндік беретін түрлі әдіс-тәсілдерді (белсенді және проблемалық оқыту әдістері, жоба әдісі, концептуалды оқыту) қолдану қажет. «Тарихи тұрғыдан ойлау» өткен заман-ның кез-келген құбылысын сол заманның контекстінде, бұрын болған және кейінгі тарихи оқиғалармен өзара байланысында көру, анықтау, бағалау, талдау қабілетін білдіреді. Бұл қабілетке ие болу арқылы оқушы өткен тарихқа қатысты білім мен түсінікке негізделген өзіндік дәлелді ұстанымды қалыптастыра алады. Тарихи ойлау дағдылары әрбір сабақта олардың біртіндеп кеңеюі мен прогрессиясы негізінде дамытылуы тиіс» деп атап көрсетілген «Әдістемелік-нұсқаулық хат 2016-2017 оқу жылы» бойынша [4; 5].

«Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша оқу бағдарламасы оқушыларға әлем тарихы бойынша жеткілікті білім алуға және тарихи процестердің мәні мен тарихи фактілердің маңызын түсінуге, проблемаларды шешуге, жағдаятты сыни бағалау және шешім қабылдау, сондай-ақ түрлі тиімді коммуникацияны жүзеге асыруға мүмкіндік береді [4; 5].

Мектепте «Дүниежүзі тарихы» пәнін оқытудың негізгі мақсаты ғылыми гуманистік көзқарасы бар, әлеуметтік белсенді, жан-жақты шығармашыл тұлғаны қалыптастыруға бағытталған. Осыған орай, пәнді оқыту барысында оқушылардың жұмыс жасауы және үздік нәтижелерге қол жеткізу үшін жеке, жұптық, топтық жұмыстарды ұйымдастыруды қолдану ұсынылады.

Тарих сабағын жоспарлау және ұйымдастыру кезінде оқытудың тәрбиелік компоненттеріне ерекше назар аударылады.

«Дүниежүзі» пәнінің мазмұнының оқыту «Мәңгілік Ел» патриоттық актісін жүзеге асыруға және тарихи тәжірибе мен оның сабақтарын ұғынып түсіну, әлеуметтік болжау (бүгінгі күн жағдайының мәнін, өткеннің инварианттылығы мен болашақтың баламалығын түсінуден), өз іс-әрекеті үшін тарихи жауап-кершілік, тұлғаның, азамат пен патриоттың қалыптасуына, ғасырлар бойы қалыптасқан жалпыадамзаттық құндылықтарды бекітуге ықпал етеді» [5].

«Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша оқу жүктемесінің төмендегі көлемі белгіленген:

6-сыныпта аптасына – 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;

7-сыныпта аптасына – 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;

8-сыныпта аптасына – 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;

9-сыныпта аптасына – 1 сағат, оқу жылында 34 сағат.

Ежелгі дүние тарихы жүйелі түрде оқу пәні ретінде 6-сыныптан басталады. Тарихты оқыту оқушы-лардың тұрақты білім беру жүйесін қалыптастыру үшін адамзат жүріп өткен тарихи жолдары, оқиға-хронологиялық деңгейде қолайлы шарттар арқылы жүзеге асыру көзделген.

1. Кесте: Дүние жүзі тарихының мазмұны

№	Дүние жүзі тарихы
	<p>Ежелгі дүние тарихы қалыптатылығы, тұтастығы және логикалық түрде аяқталуымен сипатталып, жүйелі түрде оқу пәні ретінде 6-сыныптан басталады. Тарихты оқыту оқушылардың тұрақты білім беру жүйесін қалыптастыру үшін адамзат жүріп өткен тарихи жолдары,оқиға-хронологиялық деңгейде қолайлы шарттар арқылы жүзеге асырылады</p> <p>Келесі сыныптарда күрделі материалдарды, негізгі ұғымдарды, іскерліктер және қажетгі дағдыларды қабылдау неғұрлым алтыншы сынып оқушыларында қалыптастыру өте маңызды.</p>
1	<p>- Орта ғасырлар тарихы пәнін оқыту осы кезеңдегі қоғам дамуының заңдылықтары мен ерекшеліктері болып табылады.Бұл адамзаттың әлеуметтік, мәдени, мемлекеттердің дамуы және Еуропадағы саяси феодалдық қатынастардың қалыптасуы. Орта ғасырлар тарихын оқыту қазіргі заманғы адам үшін өте маңызды болып табылады, өйткені бұл кезеңде көптеген ұлттық мәдениеттер мен құндылықтардың пайда болуына байланысты. Мұғалім сол уақыт кезеңінің ерекшелігі туралы түсінік беруі; білім беру процесінде оқу пәнінің орнын анықтауы; курс құрылымының анықтамалық және оқулықтың әдістемелік аппаратымен, міндеттерімен таныстыруы; жаңа оқу пәніне қызығушылығын арттыруы тиіс.</p> <p>Орта ғасырлар тарихын оқыту 7- сынып оқушыларын тарихи оқиғалар мен ұғымдарды талдау және салыстыру дағдыларын дамытады, осы тарихи дәуір қоғамының бөлігі ретінде қарапайым адамның өмірі бақылауға мүмкіндік береді.</p>
2	<p>Қазіргі заманғы өркениет құрған жаңа заман немесе дәуірді оқыту 8-сыныпта басталады.</p> <p>Пәннің бұл кезеңдегі материалдары оқушыларды аграрлық дамудан біртіндеп</p>

	<p>индустриялы дамуға арналған тақырыптармен таныстырады. Жаңа тарихты оқытудың нәтижесінде, мұрағат материалдарын анықтау, сондай-ақ шын мәнінде тарихи оқиғалар мен жаңа процестерді талдау және салыстыру өткен дәуірден және қазіргі заманғы оқиғалар ережелері оқушылардың іздеу және пайдалану дағдыларын қалыптастырады.</p> <p>- оқу бағдарламаларына сай қосымша арнаулы сабақтар өткізу;</p>
3	<p>9-сыныпта оқытылатын "Қазіргі заман тарихы" курсы оқушыларға XX ғ.басы мен XXI ғ. ең маңызды процестерге, құбылыстарға, ұғымдарға баса назар аударылып, адамзат дамуының жалпы бейнесі туралы түсінік қалыптастырады (Еуропа және Америка, Азия және Африка саяси, әлеуметтік-экономикалық және рухани-мәдени дамуынан бастап, 1914-1918 жылдардағы бірінші дүниежүзілік соғыс және ең алдымен қазіргі заманғы құрылғылардың пайда болуын түсіну және түсіндірумен ерекшеленеді.</p> <p>- кіріктірілген және пәнаралық оқу сабақтарын жүргізу және т.б. [4;5]</p>

Пәнді оқыту төмендегідей әдістемелік ұсынымдарды қарастырады:

«Дүниежүзі тарихы» пәнін оқыту - өткен тарих туралы, адамзаттың өзара әрекетімен туындаған тарихи оқиғаларды оқу мен талқылау оқу кезінде оқушылардың әлеуметтік тәжірибелерін байыта отырып, жүйелендірілген білім қалыптастыруға ықпал етеді. Өртүрлі дүниетанымдық, құндылық-мотивациялық, әлеуметтік жүйелерден туындаған, тарихи қоғамдық процестердің логикалық ерекшелігін түсіну қабілеттерін дамыту түйінді рөл атқарады.

Сабақтарда оқушылардың дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететін жас және танымдық ерекше-ліктеріне сәйкес тарихи тұрғыдан ойлаудың (белсенді және проблемалық оқыту, жобалау, тұжырым-дамалық оқыту) әртүрлі әдіс- тәсілдерін қолдану қажет» [5].

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша оқу бағдарламасы келесі бөлімдерден тұрады:

1) жалпы ережелер – бағдарламаның мақсаттары, міндеттері, оның мазмұнын іске асырудың негізгі әдістемелік және педагогикалық тәсілдері туралы ақпаратты қамтиды;

2) оқу пәнінің мазмұнын ұйымдастыру – оқу жүктемесінің көлемі туралы ақпаратты және пән бойынша тақырыптық мазмұнды қамтиды;

3) оқу мақсаттарының жүйесі – сыныптар мен бөлімдер бойынша ұсынылған оқытудың күтілетін нәтижелерін (оқыту мақсаттары) қамтиды;

4) ұзақ мерзімді жоспарлар – оқу жылында зерделенетін оқу материалының тақырыптарын айқын-дайды. Сыныптар бойынша ұзақ мерзімді жоспарлар белгілі бір тақырыптың шеңберінде қамту қажет оқыту мақсаттарын қамтиды.

Жаңартылған оқу бағдарламасының мақсаты оқушылардың тарихи сана-сезімін, қазақстандық патриотизмін, өз елінің тарихына деген құрметін, ата-бабасының жетістіктері үшін мақтанышын қалып-тастыру, ұлттық және жалпы адами құндылықтарға баулу, ойлау, коммуникативтік және зерттеулік дағдыларды дамыту болып табылады» [3].

Қазақстан тарихы бойынша жаңартылған оқу бағдарламасының мазмұны жалпы білім беретін мектептерге арналған қолданыстағы Үлгілік оқу бағдарламасында көрсетілген мазмұнды қарастырады. Жаңартылған оқу бағдарламасының мазмұнында оқиғалар, фактілерді толық зерделеуден гөрі, оларды пайымдауға ерекше назар аударылып, оқушылардың тарихи ойлау дағдыларын дамыту көзделген.

Оқушыларға сапалы білім беру үдерісі олардың ақпаратты есте сақтап, алған білімдерін ұғынып, түсінуі және оны күнделікті өмір тәжірибесінде қолдануға бағытталған. Бұның өзі оқушыларға «XXI ғасыр дағдысы», яғни кең ауқымды құзыреттілікті меңгеруге мүмкіндік жасайды.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) әзірлеген Құзыреттерді анықтау және ірік-теу жобасының аясында, құзырет «жай ғана білім мен дағдыдан анағұрлым күрделі. Ол белгілі бір жағдай-ларда психологиялық ресурстарды (оның ішінде

дағдылар мен өмірлік ұстанымдарын) жұмылдыра және соған сүйене отырып, күрделі міндеттерді шеше білу қабілетін қамтиды. Мысалы, тиімді қарым-қатынас құру қабілеті жеке адамның тіл білуіне, ақпараттық технологиялар саласындағы тәжірибелік дағдыларына және оның өзгелермен қарым-қатынас құра алуына сүйенетін құзырет болып табылады» делінген.

Осыған сай, «Қазақстан тарихынан» жаңартылған оқу бағдарламаларында оқушыларда қалыптас-тыруға қажетті төмендегідей құндылықтар мен дағдылар анықталған (2-кесте):

2-кесте. Құндылықтар мен дағдылар

1	Құндылықтар	Дағдылар
2.	шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау; - қарым-қатынас жасау қабілеті; - өзгелердің мәдениетіне және көзқарастарына құрметпен қарау; - жауапкершілік; - денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету; - өмір бойы оқуға дайын болу.	сын тұрғысынан ойлау; - білімді шығармашылық тұрғыда қолдана білу қабілеті; - проблемаларды шешу қабілеті; - ғылыми-зерттеу дағдылары; - қарым-қатынас дағдылары (тілдік дағдыларды қоса алғанда); - жеке және топпен жұмыс істей білу қабілеті; - АКТ саласындағы дағдылар береді [3].

3-кесте. Жаңартылған тарихты оқу бағдарламасының ерекшеліктері:

1	Бірқатар тақырыптық бөлімдерді ірілендіру арқылы пәннің мазмұны оңтайландырылып, оқушылардың тарихи сана-сезім, ұлттық және жалпы адами құндылықтарды қалыптастыруға көмектесетін материалды оқып үйренуге арналады;	Жаңартылған тарихты оқу бағдарламасындағы тақырыптардың құрылымы мен оқыту бірізділігі Қазақстан тарихын жалпы қабылданған дәуірлерге бөлу негізінде әзірленген және төмендегідей астарларды қарастырады: - әлеуметтік қатынастардың дамуы; - мәдениеттің дамуы; - мемлекеттің дамуы; - Қазақстанның экономикалық дамуы.
2.	Қазақстан тарихы әлемдік тарихтың құрамдас бөлігі	Жаңартылған тарихты оқу бағдарламасында оқушылардың сабақта зерттеу қызметін ұйымдастыруға баса назар аударылады. Зерттеу қызметін ұтымды ұйымдастыру мұғалім мен оқушының белгілі бір тарихи мәселенің шешімін бірлесіп іздестіру арқылы

<p>болғандықтан, пәнаралық байланысты күшейту арқылы, Қазақстан тарихын әлемдік тарихи үдерістер мәнмәтінінде қарастыруға және оқу материалын қосарлаудан аулақ болуға жағдай жасалған;</p>	<p>шығармашылықпен жұмыс істеуі көзделеді. Мұндағы күтілетін нәтиже тарихи ойлау дағдыларын қалыптастыруға бағытталады, яғни болжам ұсыну, зерттеу үшін сұрақтар құрастыру, дереккөздерді талдау, әртүрлі көзқарастарды салыстыру, қорытындылар мен тұжырымдар қалыптастыру, өзіндік ұстанымын анықтау, т.б. Оқытудың мұндай зерттеулік тәсілі оқушыларға сырттай жеке-жеке құбылыстар мен фактілердің арасындағы өзара байланысты және тарихи үдерістің тұтас көрінісін көруге мүмкіндік береді [6].</p>
<p>3 Қазақстан тарихы әлемдік тарихтың құрамдас бөлігі болғандықтан, пәнаралық байланысты күшейту арқылы, Қазақстан тарихын әлемдік тарихи үдерістер мәнмәтінінде қарастыруға және оқу материалын қосарлаудан аулақ болуға жағдай жасалған;</p>	<p>Спиральді оқу бағдарламасы Спиральділік қағидаты бойынша құрылған оқу бағдарламасы Джером Брунердің «Білім беру үдерісі» (1962) атты еңбегінде қарастырылған танымдық теорияға негізделеді. Ғалымның тұжырымдауына, адамның танымдық қабілеті шартты түрде үш сатыдан тұрады:</p> <ul style="list-style-type: none"> - белсенді (жұмыс үдерісінде білім алу); - бейнелік (суреттер мен бейнелердің көмегімен білім алу); - таңбалық (сөздер мен сандардың көмегімен білім алу). <p>Джером Брунердің жұмысына негізделген спиральді оқу бағдарламасының негізгі ерекшеліктері:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оқушы мектепте оқыған кезде тақырыпты немесе пәнді бірнеше рет қайталап оқиды; - әрбір қайталап оқыған сайын тақырыптың немесе пәннің күрделілігі арта түседі; - жаңа білім алдыңғы біліммен тығыз байланысты және бұған дейін алынған ақпарат тұрғысынан қарастырылады [6].

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша базалық білім мазмұны, оқушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптары, пәнді оқыту міндеттері Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 18 маусымдағы № 393 бұйрығымен анықталған.

Қазақстан тарихы:

5-сыныпта аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;

6-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;

7-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;

8-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;

9-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат.

Пәнді оқытуда оқыту процесінің әдісі мен ұйымдастырылуын анықтайтын ұйымдастырушылық-әдіснамалық принциптер: білімнің зерделілігін, толықтығын, тұтастығын, сабақтастығын, өзара байланыстылығы мен білім алушылардың жас ерекшелігіне сәйкестігі ескеріледі.

Оқу процесінде білім алушыны ынталы, қызығушылығы жоғары, дербес, сенімді, жауапты, талдау жасай алуға бағыттайтын оқытудың түрлі формалары

- мұқият іріктелген тапсырмалар мен іс-әрекет түрлері арқылы оқушыларды ынталандыра және дамыта оқыту;

- оқушылардың білім алуы «оқыту үшін бағалау» арқылы қолдау көрсету;

- оқушыларды зерттеу және зерттеушілік жұмыстарын жүргізуге негізделген белсенді оқытуды ұйымдастыру;

- оқушылардың сыни ойлау дағдыларын дамыту;

- оқушылардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, деңгейлік тапсырмалар құрастыру;

- оқушылардың жеке, жұптық, топтық және тұтас сыныптық жұмыс түрлерін ұйымдастыруды қолдану ұсынылады.

Қоғамдық пәндерді оқытуда оқушылардың басқа пәндерден: «Қазақ тілі және әдебиеті», «Дүниежүзі тарихы», «Қазақстан тарихы», «Физика», «Биология», «География» және басқа пәндерден алған білім-деріне сүйену, оқу материалдарын тарихи фактілермен, әдеби образдармен, физикалық процестермен, т.б. нақтылау ұсынылады.

Қоғамдық пәндерді оқытуда мынадай педагогикалық әдіс-тәсілдер пайдаланған тиімді:

- оқушылардың проблемаларды анықтауда өз ой-пікірлерін айту, гипотеза ұсыну, жоспарлау, зерттеу жүргізу, дәлелдеу қабілеттерін дамытатын ынталандырушы-проблемалық, ситуациялық жағдай туғызу;

- белгілі бір тақырып бойынша «миға шабуыл», «жобалау» т.б. әдістерін ұйымдастыру (проблема-ларды табу, әр оқушының идеясын ұсынуы, бүкіл сыныппен талқылау, оны талдау және шешімнің дұрыс нұсқасын қабылдау);

- сабақта оқушылардың белсенділігін арттыратын қоғамдық және құқықтық проблемаларды талқылау;

- ақпараттық коммуникациялық технологияларды қолдануда оқушылардың білімдерін кеңейту үшін мультимедиялық ресурстарды тиімді пайдалану, презентациялардың түрлерін пайдалана отырып, таңдалған тақырыптар бойынша шығармашылық жұмыстар жасау, сандық білім беру ресурстары материал-дарын қолдану ұсынылады [3; 4; 5; 6].

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті еліміздегі ең алғашқы жоғары оқу орны. Абай атындағы ҚазҰПУ-нің тарих факультетінде 2-3 курста студенттер «Тарихты оқыту әдістемесі» атты пәнді оқып үйренеді.

«Тарихты оқыту әдістемесі» пәнін оқып үйрену студенттердің дүние жүзі тарихы мен Қазақстан тарихы пәндерінен алған теориялық білімдерін өз тәжірибелерінде, болашақ маман ретінде мектепте сабақ бергенде қолдануға жол ашатын тәрбиелік-танымдық мәні зор пән болып табылады.

Білім мен тәрбие берудің жауапты міндеттерін жүзеге асыруда жоғары оқу орындарында оқытыла-тын «Тарихты оқыту әдістемесі» пәнінің мүмкіндіктері зор. Бүгінгі таңда жастарымыз оқуға, жаңа ғылым-білімді игеруге, жаңа машықтар алуға, білім мен технологияны күнделікті өзінің өмір тәжірибе-сінде шебер де тиімді пайдалануға тиіс.

Студенттер алғашқы оқу жылдары Қазақстан тарихы пәнімен жан-жақты танысады. Қазақстан тарихын оқып үйрену Қазақстан жерін көне заманнан бүгінге дейін мекендеп келген халықтың, адамзат-тың жүріп өткен тарихи жолын, тарихи білімдер негізін игеруге, студенттердің санасында ұлттық бірлікті қалыптастыруға, азаматтылық пен елжандылыққа, ұлтаралық келісім мен төзушілікке тәрбиелеуге, өз халқының және басқа халықтардың тарихын, мәдениетін құрметтеуге және жеке тұлғаның қалыптасып дамуына септігін тигізеді.

Студенттер Қазақстан тарихын, Әлем тарихын оқып үйрену барысында алған теориялық білімдерін «Тарихты оқыту әдістемесі» пәнімен тереңірек танысқанда және педагогикалық практика кезінде іс жүзінде пайдалануға мүмкіндік туады.

Жастарды тәрбиелеуде білім беру ісінің инновациялық дамуына ерекше орын беріледі. Бұның өзі оқытудың интерактивті әдістері мен жаңашыл технологияны оқу үрдісінде кеңінен қолдануға жағдай жасайды, жаңаша оқыта алатын білімдар ұстаздарды қажет етеді. Олай болса, болашақ кәсіби деңгейі жоғары педагог-мамандар даярлауда студент-жастарды оқытудың жаңашыл әдістемесімен, мұғалімдердің озат тәжірибелерімен жан-жақты таныстыру, қоғамның білім беруге қойылатын жаңа талаптарын түсіну-ге септігін тигізеді. Осы орайда, тарихты оқыту әдістемесі пәнінің қыр-сырын терең меңгеру, оны күнде-лікті сабақта өз тәжірибесінде пайдалана білудің маңызы зор.

«Тарихты оқыту әдістемесі» курсының дәрістерінде, семинарлар мен өздік жұмыстарында «Қазақстан тарихын оқыту әдістемесінің қалыптасуы мен дамуы», «Тарихты оқытуда белсенді және инновациялық әдістерді қолдану», «Педагогикалық технологиялар», «Тарихты оқытудағы ақпараттық технология» және басқа тақырыптардың мазмұнын ашып көрсету арқылы тарихты оқыту әдістемесі пәнінің мәні, оқытудың едеуір тиімді әдістері мен тәсілдері, жаңа технологиялардың түрлерімен танысады. Осы дәріс-семинарлар-да білім алушыларға арнайы қолданыстағы және жаңартылған бағдарлама, оның мақсаты мен міндеттері, ерекшеліктері, оқыту әдістері мен оқу жетістігін бағалаушы өлшемдер туралы тақырыпта лекциялар оқылып, талданады. Сонымен қатар, білім алушы - жастар арнайы дайындалған: «2016-2017 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. - Астана, 2016. 5 б.; 2017-2018 оқу жылында Қазақстан Респуб-ликасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. - Астана, 2017.; «Қазақстан тарихы» және «Құқық негіздері» пәндері бойынша педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы. Мұғалімге арналған нұсқау-лық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016. 10 б.» сияқты әдіс-темелік нұсқаулықтармен танысып, оларды әсіресе мектепте практикада сабақ бергенде басшылыққа алады [3; 4; 5; 6].

Семинар сабақтарында студенттер «Қазақстан тарихы», «Дүние жүзі тарихы» курстарын жаңашыл әдіс-тәсілдермен оқытудың жолдарын іздестіреді. Осы ретте, студенттерді жеке топтарға бөліп, проблемалық тапсырмаларды бірлесе отырып өздігінше талдау, шешу жұмыстарын ұтымды өткізу олардың белсенділігін арттыруға көмектеседі. Семинарда студенттер теориялық материалмен қатар, «Қазақстан тарихын» оқытудағы интерактивті әдіс-тәсілдерді пайдаланып, сабақ үлгілерін дайындап, оған презентация жасап, ал басқалары оны одан әрі жетілдірудің жолдарын, кемшіліктерін анықтап, талдайды. Семинар барысында әр студент өзі дайындап келген сабақ үлгілерін интерактивті тақтадан немесе компьютерден көрсетіп, негіздейді. Сабақ үлгілері бойынша жаңартылған бағдарлама мазмұнына сай слайдтар, кестелер, сызбалар, түрлі деңгейдегі тапсырмалар мен тестер, иллюстративтік материал-дарды дайындайды. Студенттер өздері дайындап келген сабақ үлгілері бойынша интерактивті әдіс-тәсілдердің тиімділігін дәлелдеп, бір-бірімен жарысқа түседі, бәсекелестік жағдайында әріптесін озып шығуға дағдыланады. Семинар сабақтарында студенттер оқыту үдірісіне енгізілген замануи әдістемелер мен педагогикалық технологияларды талқылайды, ал мектепте практикада жүргенде өз тәжірибелерінде пайдалануға ұмтылады. Бұндай практикалық жұмыстар студенттердің мектепке барар алдындағы педагогикалық практикаға дайындығын жетілдірсе, екіншіден сабақта белсенділігін арттыруға себін тигізеді. Пікірсайысты оқу үрдісінде пайдалану барысында, студенттер тарихи материалды сыни көз қараспен қарауға, өз пікірін еркін дәлелдеуге үйренеді, шешендік өнерінің жетілуіне қол жеткізіледі. Осы тұрғыдан алғанда, аталмыш пәндер студенттерге пәннен сапалы білімге қол жеткізуде, оқытудың жаңашыл әдіс-тәсілдерін меңгеруге көмектеседі.

Студенттердің әдістемелік шеберлігін арттырудың бір жолы – ол педагогикалық практика болып табылады. Студенттер мектепте әр сабақты оқу бағдарламасына сай, тақырыптың негізгі мәселесін түсін-діру барысында жаңа материалдың жоспарын жаңаша құрады, яғни оқу үдерісін ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлар арқылы ұйымдастыруға назар аударады. Сонымен қатар жаңар-тылған бағдарламадағы ерекшеліктерді: пән мазмұнының спиралді қағидатпен берілуі, яғни пән мазмұны қарапайымнан күрделенуі; Блум таксономиясы бойынша оқу мақсаттарының иерархиясы; білім беру аясындағы және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру мақсатында «ортақ тақырыптардың» берілуін де ескеруге тырысады. Тақырыптың мазмұнындағы негізгі ұғымдарды, даталарды, адамдардың аттарын, танымдық, деңгейлі сұрақ тапсырмаларды интерактивті тақтаны ұтымды пайдалана отырып түсіндіреді. Бір қуантатыны,

студенттердің барлығы дерлік интерактивті тақтаны еркін пайдалана алатындығы. Олар шеберлікпен түрлі сызба, кестелерді, даталарды, тарихи тұлғалардың суреттерін, мәдени ескерткіштерді, түрлі деңгейлі сұрақ тапсырмаларды, слайдтарды өздері дайындап келіп, интерактивті тақта арқылы пайдалануы, сабақтың мақсатына жетуіне, алға қойған міндеттерді ойдағыдай шешілуіне мүмкіндік береді. Студенттердің сабақ беруде қолданған әдіс-тәсілдері негізінен бір-біріне ұқсас деуге болды. Ұйымдастыру кезеңінен кейін, өткен сабақты сұрақтар қою арқылы тексеріп, жаңа сабақтың тақырыбы мен жоспарын интерактивті тақтадан көрсетеді, тақырыптың мазмұнын шамалары келгенше түсінікті жеткізіп, арасында оқулықпен жұмыс жүргізіп, сабақтың соңында пысықтау сауалдарына жауап алып бағалайды. Олар оқытудың төмендегідей әдістерін: мұғалімнің ауызша баяндауы, дәріс, әңгімелеу, көрнекілік, оқулық мәтінімен жұмыс, түсіндірмелі-иллюстрациялық әдістерді жиі пайдаланатынын байқадық. Жалпы студенттердің дайындығы жақсы, жауапкершілігі мол деуге болады.

Алайда, әлі де болса кейбір студенттердің «Қазақстан тарихы» пәнінен теориялық білімдерінің терең еместігі, сондай-ақ тарихты оқыту әдістемесі бойынша жаңашыл педагогикалық технологияны жете оңтайлы қолдана алмайтыны да байқалады.

Студенттердің оқытудың жаңа технологиясын педагогикалық тәжірибе барысында ойдағыдай пайдалана білуі маңызды, өйткені олар болашақ маман ретінде ерте мектепке барғанда ең бірінші қандай инновациялық технологияны меңгергені, қалай пайдалана алатыны талап етіледі. Олай болса, студентіміз тарих пәнінің стандартын, бағдарламаларын, оқулықтарының мазмұны мен құрылымын білумен қатар, жаңа технологияны оңтайлы пайдалана алуы маңызды. Сондықтан, алдымен біздің тек мектеп оқулық-тары ғана емес, жоғары оқу орындарына арналған оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендеріміздің сапасы жоғары деңгейде дайындалуы өзекті мәселелердің бірі. Студенттер жан-жақты білімді, бәсекеге қабілетті, белсенді, ұтқыр, интерактивті әдістер мен жаңа технологияның қыр-сырын жақсы білумен қатар, педагогикалық практика кезінде теориялық білімдерін өз тәжірибелерінде, болашақ маман ретінде мектепте сабақ бергенде қолдануы, олардың оқытудың жаңашыл әдіс-тәсілдері мен технологияларын терең меңгеруге себін тигізеді. Осы тұрғыдан алғанда, аталмыш пәндер студенттерге тарихтан сапалы білімге қол жеткізуде, оқытудың жаңашыл әдіс-тәсілдерін меңгеруге көмектеседі. Сонымен қатар «Қазақстан тарихын оқытудың тәрбиелік мәні», «Қазақстан тарихын оқытудың білімдік, тәрбиелік, дамытушылық рөлі», «Қазақстан тарихы оқулықтарының мазмұны» атты тақырыптардың мазмұнын ашып көрсетудің студенттердің отаншылдық сезімін, ұлтаралық келісім мен татулықты қалыптастыруда орны ерекше. Тарихты оқыту әдістемесі пәнін оқып үйрену студенттердің дүние жүзі тарихы мен Қазақстан тарихы пәндерінен алған жүйелі, теориялық білімдерін өз тәжірибелерінде, болашақ маман ретінде мектепте сабақ бергенде қолдануға бірден жол ашатын тәрбиелік-танымдық мәні зор пән болып табылады.

Бүгінгі таңда тарихи білім мазмұнын қазіргі талаптарға сай соңғы ғылым жаңалықтарымен, жеке тұлғаның, адамның, қоғамның, табиғаттың өзара үйлесімді даму мүдделері мен құндылықтарына сәйкес келетін материалдармен толықтырған маңызды. Алған тарихи білімді өмірде қолдана білуге үйрететін, практикалық бағыттылығын тереңдетін жаңашыл оқыту технологияларына негізделген сабақтарды өткізу арқылы жүзеге асыруға бағытталуы тиіс.

Еліміздің рухани жаңғыру жағдайында отандық тарихи білім берудің алдына жаңа міндеттер мен талаптар қойып отыр. Осы орайда, тарихи білімнің сапасын арттыру, білім беру үдерісіндегі қалыптасқан дәстүрлерді жетілдіру, өткен тәжірибені ескеру, әлемдік білім беру кеңістігіндегі озық үлгілерін өзіміздің ұлттық білім беру жүйемізге ендіруге назар аударған орынды.

Жанартылған тарихи білім беру үдерісінде оқушыларды елжандылыққа баулу, өз Отанының патриоты болуға, тарихи тұлғалардың өнегелі өмірі мен қызметін дәріптеуге,

ғұламалардың ойлары мен толғандыратын мәселелерге бағдарлау арқылы әлеуметтік белсенді, шығармашыл тұлғаны қалыптас-тыруға назар аударған маңызды.

Пайданылған әдебиеттер тізімі:

1 Қазақстан Республикасы Президенті Н.Назарбаевтың «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһан-дық бәсекеге қабілеттілік» атты Қазақстан халқына жолдауы //Егемен Қазақстан, 2017 жыл, 31 қаңтар.

2 Қазақстан Республикасының «Білім туралы заңы». – Алматы, 2007.

3 Жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптарына арналған «Қазақстан тарихы» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы. – Астана, 2017.

4 2016-2017 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. – Астана, 2016. – 5-б.

5 2017-2018 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. – Астана, 2017. – 5-б.

6 «Қазақстан тарихы» және «Құқық негіздері» пәндері бойынша педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016. – 10-б.